

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 8 Nr. 128, 2013

Skjøtselsplan for kystlynghei

Moland, Vestvågøy kommune, Nordland

Annette Bär & Maja S. Kvalvik

Bioforsk Nord, Tjøtta

<i>Tittel/Title:</i> Skjøtselsplan for kystlynghei – Moland, Vestvågøy kommune, Nordland
<i>Forfatter(e)/Author(s):</i> Annette Bär & Maja S. Kvalvik

<i>Dato/Date:</i> 05.10.2013	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 420250	<i>Saksnr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 8 (128) 2013	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-01148-4	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 20	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 3

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdelinga	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Ingvild Gabrielsen
---	--

<i>Stikkord/Keywords:</i> Kulturlandskap, kystlynghei, utvalgte naturtyper, skjøtsel	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark
---	---

<i>Sammendrag:</i> Denne skjøtselsplan presenterer kystlyngheier på Moland på oppdrag fra beitebruker og Fylkesmannen i Nordland. Skjøtselsplanen baserer seg på kartlegging av vegetasjon knyttet til kystlyngheiene. Planen anbefaler tiltak for skjøtsel og sviing av kystlyngheiene på Moland.

<i>Land/Country:</i>	Norge
<i>Fylke/County:</i>	Nordland
<i>Kommune/Municipality:</i>	Vestvågøy kommune
<i>Sted/Lokalitet:</i>	Moland

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Håkon Sund, avdelingsleder

Maja Sjøskog Kvalvik, forsker

Forord

Denne rapporten beskriver skjøtelsesplan i samsvar med Handlingsplan for kystlynghei. Arbeidet er utført på oppdrag fra beitebruker og Fylkesmannen i Nordland. Planen er en av flere skjøtelsesplaner for kystlyngheiområder i Nordland, og gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel og lyngheisviing for kystlyngheiområder på Moland. Generell del (A) er hentet ut fra handlingsplanen for kystlynghei, som angir en mal og retningslinjer for kystlyngheier i Norge generelt, og er således ikke utformet av forfatterne av denne rapporten.

Takk til beitebruker, Norsk Landbruksrådgiving Lofoten og Fylkesmannen i Nordland for godt samarbeid og for verdifull informasjon.

Tjøtta, oktober 2013

Maja S. Kvalvik
Prosjektleder
Bioforsk Nord Tjøtta

Innhold

Forord.....	2
Innhold.....	3
A. Generell del	4
Ulike utforminger av kystlynghei	4
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier	5
B. Spesiell del - Moland.....	8
SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)	8
OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)	8
SKJØTSELSPLAN	11
Kilder.....	13
Vedlegg.....	14

A. Generell del

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Den ble skapt i de ytterste, oseaniske strøkene langs Norges kyst der klimaet er så mildt at småfe kunne gå ute hele året eller det meste av året. Om sommeren beitet også storfe i lyngheia og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene brent slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en eviggrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan også spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strakk seg fra Lofoten til Kristiansand (eller muligens Grimstad). Også på noen få øyer i ytre Oslofjorden finnes det noe lynghei, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Artsdatabanken 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Kystlyngheiene er egentlig ikke bare en naturtype, men en landskapstype som utgjøres av åpne arealer med en blanding av heivegetasjon, myr, havstrand, eng og knauser. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten helt ned til Portugal. Også i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligst kystlyngheier og dermed et spesielt forvaltningsansvar for dem. Brann, beite og økologisk variasjon (fuktighet, pH) gir til sammen et stort mangfold av økologiske nisjer i lyngheisystemet, som igjen gir rom for en rekke arter og økotypen spesielt tilpasset bestemte deler av lyngheisyklusen. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også artsmangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

Ulike utforminger av kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natutyper i Norge (NiN) deler på grunnlag av vannmetning og kalkinnhold inn kystlynghei i seks grunntyper: kalkkysthei, intermedier kysthei og kalkfattig kysthei (dvs. tørrheier) samt kalkfuktigkysthei, intermedier fuktigkysthei og kalkfattig kystfuktighei (dvs. fuktigheier). (www.natutyper.artsdatabanken.no)

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubber vanlig arter i norske kystlyngheier. Fuktigheier skiller seg fra tørrheier ved et framtrædende innslag av fuktigkrevende arter og myrarter som klokkeling, klokkebær, rome og bjønnskjøgg. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke.

I det følgende gis det en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i fuktighet og kalkinnhold.

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkelyg, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng (NT på Rødlista 2010), som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

I nord dvs. fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellarter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og rypebær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av næringsfattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier

Skjøtsel

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau sees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsføring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Det er best både for sauene og vegetasjonen om avsviingsområdene ikke er for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauene får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til

moden fase. Førproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og da det er tele eller fuktig jord dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man skaffe profesjonell hjelp i hvert fall første gangen.

Restaurering

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Spesielt rydding av einer er viktig siden einerkvister brytes ned svært sakte. Kvistene står derfor lenge etter sviingen igjen og kan føre til jurbetennelse hos sau når de går på beite i de nysvidde områdene. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå fortere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

Beiting og dyrevelferd

Ved vurdering av områder med kystlynghei med omsyn til egnethet og kvalitet som beite må forhold som vegetasjon, mengde og kvalitet av beiteplanter, tilgang på vann, mulighet for å søke ly/skygge m.m. vurderes. Tilgjengelighet med tanke på tilsyn skal også vurderes. Det stilles krav om at det er tilstrekkelig beitegrøde til at dyrenes behov for energi, protein og mineral dekkes både med hensyn til vedlikeholdsfôr og tilvekst, og at antall dyr i ulike deler av beitesesongen tilpasses beitegrunnet.

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er en hardfør, lett sau som er tilpasset utegangerdrift i store deler av året, eller hele året der og når det er vilkår for det. Krav til beitekvalitet er gjeldende ved hold av gammelnorsk sau og utegangerdrift. Driften skal være tuftet på et opplegg som sikrer god dyrevelferd. Driftsformen helårs utegangerdrift krever godkjenning fra Mattilsynet, og det forutsetter driftsopplegg og tilsyn som tar høyde for situasjoner med behov for tilleggsfôring og ly/enkelt dyrerom når forholda krever det.

Ved kombinasjon av område med milde vintre, tilstrekkelig areal og velskjøttet beite med kystlynghei greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Om nødvendig må tilslipp av vær ordnes slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Vinterbeite til utegangersau må ha tilstrekkelig med lynghei av god kvalitet. Unge skudd av røsslyng er viktigste vinterbeiteplanta, men tilgang på starr, gras som de finner innimellom m.m. er betydningsfullt for det samlede næringsopptaket om vinteren. Innholdet av protein i

fôret er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren, uten at dette er kritisk. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Tilveksten på lam og sauer av gammelnorsk sau ved helårs utegangerdrift i kystlynghei på Vestlandet og Sør-Trøndelag er undersøkt i et forskningsprosjekt. Tilveksten på lammene var høyere i flere av de undersøkte lokalitetene i Trøndelag enn i Hordaland og Sogn og Fjordane. Det kan være flere grunner til dette bl.a. har god tilgang på grasområder stor betydning for lammenes tilvekst, men også berggrunn og jordsmonn er faktorer som spiller inn. I noen av lokalitetene på Vestlandet ble det gjort undersøkelser der en så på tilveksten både hos lam og sauer i mer oppdelte perioder. Disse registreringene viste at det var liten tilvekst på lam fra sist i august til først i oktober, men at tilveksten på gimrer og sauer var tilfredsstillende og at disse bedret holdet utover høsten.

I Vestlandsfylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er situasjonen at en god del av villsaulammene fra kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting. Disse lammene som ikke er slaktemodne må overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten.

Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinky, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på DN's hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur

Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.

Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.

Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.

B. Spesiell del - Moland

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)

*Navn på lokaliteten Moland		*Kommune Vestvågøy		*Områdenr. 186013101	
ID i Naturbase BN00069940		*Registrert i felt av: Aune, S. 2010, Karlsen, G. & Bär, A. 2013		*Dato: 24.08.2010, 04.07.2013	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Kaland & Kvamme (Faggrunnlag for kystlynghei. DN Rapport 2012)				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -	
*Hovednaturtype: D07 Kystlynghei 60 % Tilleggsnaturtyper: D04 Naturbeitemark 30 %		% andel		Utforminger: D0707 Kalkfattig kysthei 50 % D0708 Kalkfattig kystfukthei 10 % D0401 Fuktig fattigeng 30 %	
*Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) bilder			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
Vegetasjonstyper:					
< 20 m		God		Slått	Torvtekt
20 – 50 m	x	Svak	x	Beite (x)	Brenning x
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling	
		Dårlig		Lauving	
Fukteng (fuktig fattigeng, oseanisk finnskjeggutforming, G1c) Grashei (G1a) Tørr, forholdsvis urterik lynghei (H2a/H2b) Blåbær-blålynghei og kreklinghei, humid utforming, (S3b) Myr og fuktheivegetasjon (K3/H3f)					

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING

Området ble befart i 2008 og plukket ut som et av referanseområdene i faggrunnlag for kystlynghei (Kaland & Kvamme 2012). I 2010 ble området vegetasjonskartlagt ifm supplerende kartlegging av naturtyper i Nordland og lagt inn i Naturbasen. I 2013 ble området befart ifm tilskuddsordning for utvalgte naturtyper, her med fokus på tilstand og skjøtselstiltak. Avgrensning av lokaliteten for skjøtselsplanen baserer seg på naturbaseregistrering fra 2010 (BN00069940 Moland).

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Moland ligger på Vestvågøyas østside. Landskapet har her form av en flat strandflate med myr, lauvkratt og innmarksarealer, som strekker seg opp i bratte fjellsider mot toppen av fjellene på rundt 600 m o.h. I overgangssonen mellom strandflate og fjelltopper er det gode beiteområder. Berggrunnen i området består hovedsakelig av kvartsdioritt, tonalitt og trondhemitt. Landskapet er vanskelig avgrensbart, siden vegetasjonstypene danner mosaikker og glir over i hverandre. Lokalitetsavgrensningen er derfor basert på bruken av området, dvs. beiteområdet til geitebesetningen på Moland. Mot sør og sørøst avgrenses lokaliteten av et gjerde som holder geiteflokkun unna gården. Gjerdet skaper et skarpt skille mellom ikke-tresatt beiteland, og ubeita, delvis tresatt myr og lyngheivegetasjon. Mot nord og nordvest er lokalitetsgrensen trukket rundt Molandsvatnet. Ovenfor vannet er det bratte skråninger delvis dekket av ur og steinblokker. Mot vest og nord/nordøst er lokalitetsgrensen bestemt av hvor langt borte i fjellsiden vegetasjonen er sterkt påvirket av geitebeiting. Lokalitetsgrensen er her omtrentlig plassert.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Den lavest beliggende delen av lokaliteten består av myrflater og fukteng (fuktig fattigeng, oseanisk finnskjøggutforming, G1c), som går gradvis over i en mosaikk av grashei (G1a) og tørr, forholdsvis urterik lynghei (H2a/H2b) med høyt innslag av røsslyng. Overgangen mellom kystlynghei (H-typer) og boreal hei (S-typer) er glidende på denne lokaliteten som representerer en av de nordligste forekomster av kulturbetinget kystlynghei. Vegetasjonssammensetning lengre opp i skråningen viser økt innslaget av krekling og bærlyngarter og blir derfor klassifisert som blåbær-blålynghei og kreklinghei, humid utforming, S3b. I tillegg er det en del bart berg som stikker fram mellom vegetasjonsdekket.

Midt i lokaliteten dannes det et fuktigere parti med myr og fuktheivegetasjon (K3/H3f) på et "platå" som bryter opp helningen.

ARTSMANGFOLD:

Lokaliteten består av variert vegetasjon med gradienter fra fuktig til tørre forhold og lyng- til engdominert vegetasjon. Finnskjøggenga nederst i helningen består av finnskjøgg, smyle, gulaks, tepperot, småengkall, blåbær, blåknapp, flekkmarihånd, tyttebær, øyentrøst sp., fjellmarikåpe, skogstorkenebb, harerug, engsyre og legeveronika. På tørrere partier er det mer innslag av røsslyng, krekling og blokkebær. Vegetasjonen i og opp mot blokkmarken sørøst for Molandsvatnet domineres av blåbær, tyttebær, skrubbær, tepperot, skogstorkenebb, engsyre, blåklokke og harerug. Verdiene i lokaliteten er hovedsakelig knyttet til røsslyngheia som i tillegg til røsslyng består av krekling, blokkebær, smyle, tepperot og skrubbær, samt noe tyttebær og finnskjøgg. Myr-/fuktheivegetasjonen består blant annet av bjønnskjøgg, kvitlyng, stjernestarr, blokkebær, rome, duskull og krekling.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Området har blitt beitet av geit i minst 80 år sammenhengende fram til 2011. Beitesesongen har vært fra ca. 1. juni til slutten av september. Siden 2011 har besetningen blitt brukt til framavl som ledd i det såkalte Frisk geitprosjektet, og har fått i oppgave å føre opp kje til besetninger i Lofoten. Dette innebærer at de ikke får slippe dyr på beite. Selv om friskere geiter er et godt tiltak, har det ført til mindre beitebruk generelt sett, fordi geitene ikke er vant til å beite i utmark.

I de årene med beite har beitetrykket vært moderat, men det finnes en del oppslag av småplanter av rogn i øvre og østlige deler av beiteområdet som nå uten beiting fort kan vokse opp og forandre landskapet. Gjengroing er en reell trussel for lokaliteten, spesielt når geitbeite har opphørt og beitebruk i området er uavklart. Det finnes en mulighet for at naboen sender ca. 20 spælsau på beite på Moland. Grunneierne er positive til å få en avtale med beitebrukeren.

Ellers har det blitt gjort en innsats for å fornye røsslyngen i kystlyngheia ved å svi i den sørlige delen av området vinteren 2012/13. Siden området ikke har blitt svidd i manns minne har det tykke moselaget ikke blitt fjernet helt. På sviflatene har det imidlertid kommet opp en del arter som blåbær, skrubbær, blokkebær, tyttebær, smyle, tepperot og engfrytle. På mer frodige brannflater finnes det også blåknapp, fjellhvitkurle, følblom, engkvein, blåklokke og fiol spp.

FREMMEDE ARTER:

Ingen registrert.

KULTURMINNER:

Ingen registrert.

SKJØTSEL OG HENSYN

Beiting av området bør gjenopptas så snart som mulig for å forhindre gjengroing av lokaliteten. I mellomtiden vil den igangsatte sviingen av deler av området til en viss grad holde lyngheiene i hevd. Likevel kan det være nødvendig at kratt må fjernes manuelt dersom det går lang tid før et nytt beiter regime er på plass eller beitetrykket av den nye besetningen er for lavt. Det trengs en del gjerdning for å holde dyrene i området.

Siden området ikke har blitt svidd før har det tykke moselaget ikke blitt fjernet helt. Det kan være nok at beiting kommer i gang igjen og tråkk fra dyrene åpner opp «moseputene» slik at gjenvekst av vegetasjonen blir bedre. Ellers bør det vurderes å svi samme arealene en gang til året etter.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Beiteområdet ligger flott til på Vestvågøya i Lofoten. Lyngheiene inngår i et helhetlig kulturlandskap med inn- og utmark, torvuttak, lyng- og grasbeiter samt kulturminner etter gammel bosetting.

Moland er foreslått som referanseområde i utkast til handlingsplan for kystlynghei.

VERDIBEGRUNNELSE:

Heiene på Moland utgjør en fin mosaikk med gradienter fra fuktig til tørre forhold og lyng- til engdominert vegetasjon. Lyngheia er artsrik med høyt innslag av gress/urter og forekommer som et belte i fjellsida med overgangformer til andre vegetasjonstyper. Lyngheiene har blitt holdt i hevd med mange år sammenhengende geitbeite, noe som er svært sjelden. Til tross for uviss beiter regime i framtiden er lyngheiene fremdeles i hevd. I tillegg har man kommet i gang med å svi deler av område for å holde lyngheia i hevd.

På grunnlag av dette, samt at området har stor variasjon i økologiske gradienter og dermed vegetasjonsutforminger, gis lokaliteten verdi viktig, B. En oppgradering til verdi A er mulig dersom sviing og/eller beiting sikrer langvarig skjøtsel av området og forhindre videre gjengroing. Den påbegynte sviingen vil forhåpentligvis føre til en mer variert aldersstruktur, fornying og økning av røsslyngbestanden.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtseleksplan: 15.09.2013	UTFORMET AV: Annette Bär	FIRMA: Bioforsk Nord, Tjøtta		
UTM 33W 0462956 7569939	Gnr/bnr.	AREAL (nåværende): 238 daa	AREAL etter evt.restaurering:	Del av verneområde? nei

MÅL:

Hovedmål for lokaliteten:

Bevare kystlynghei på en av de nordligste forekomster i Norge.

Konkrete delmål:

- Beite og sviing skal holde kystlynghei i god hevd.
- Røsslyng skal forekomme i forskjellige aldersstadier og med jevnt dekning.

Ev. spesifikke mål for delområde(r):

Tilstandsmål arter:

- Røsslyng i forskjellige aldersstadier og med jevnt dekning.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

- Innslag av kratt skal ikke øke.

AKTUELLE TILTAK:

Generelle tiltak:

Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:

- Gjerding
*gjerdebehov er avhengig av en beiteavtale mellom grunneiere og beitebruker

Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle:

- Beite, gjerne helårsbeite (eller så lenge som mulig utover høsten)
- Sviing jfr. sviplanen (vedlegg 1).
- Manuell fjerning av kratt > 1 m

Prioritering (år)	Ant daa og kostnad/daa	Kontroll: (Dato)
Fra 2014	X meter*	
Årlig	238 daa	
Ca. 5. år	Ca. 5-15 daa	
Etter behov		

UTSTYRSBEHOV:

Gjerdematerial, utstyr til sviing (gassbrenner, evt. brannvifter), evt. ryddesag

OPPFØLGING:

Skjøtselsplanen skal evalueres innen 4-5 år eller tidligere dersom utstyrsbehov, spesiell ift. gjerding, endrer seg.

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper:

Dekning og tilstand av røsslyng

Tilskudd søkt år:	2013 (UN-midler)	Søkt til:	Skjøtselsplan
Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	

Skjøtselsavtale parter:

ANSVAR:

Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen.

Grunneier og gårdsbruker Inge Gjert Lie, evt. avtale med ekstern beitebruker
Norsk Landbruksrådgiving Leknes v/Gustav Karlsen
Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavd. v/Ingvild Gabrielsen

Kilder

Kaland & Kvamme 2012. Moland, Vestvågøy kommune, Nordland. Avsnitt i Faggrunnlag for kystlynghei. Direktoratet for Naturforvaltning. Rapport 2012, s. 44-45.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279s.

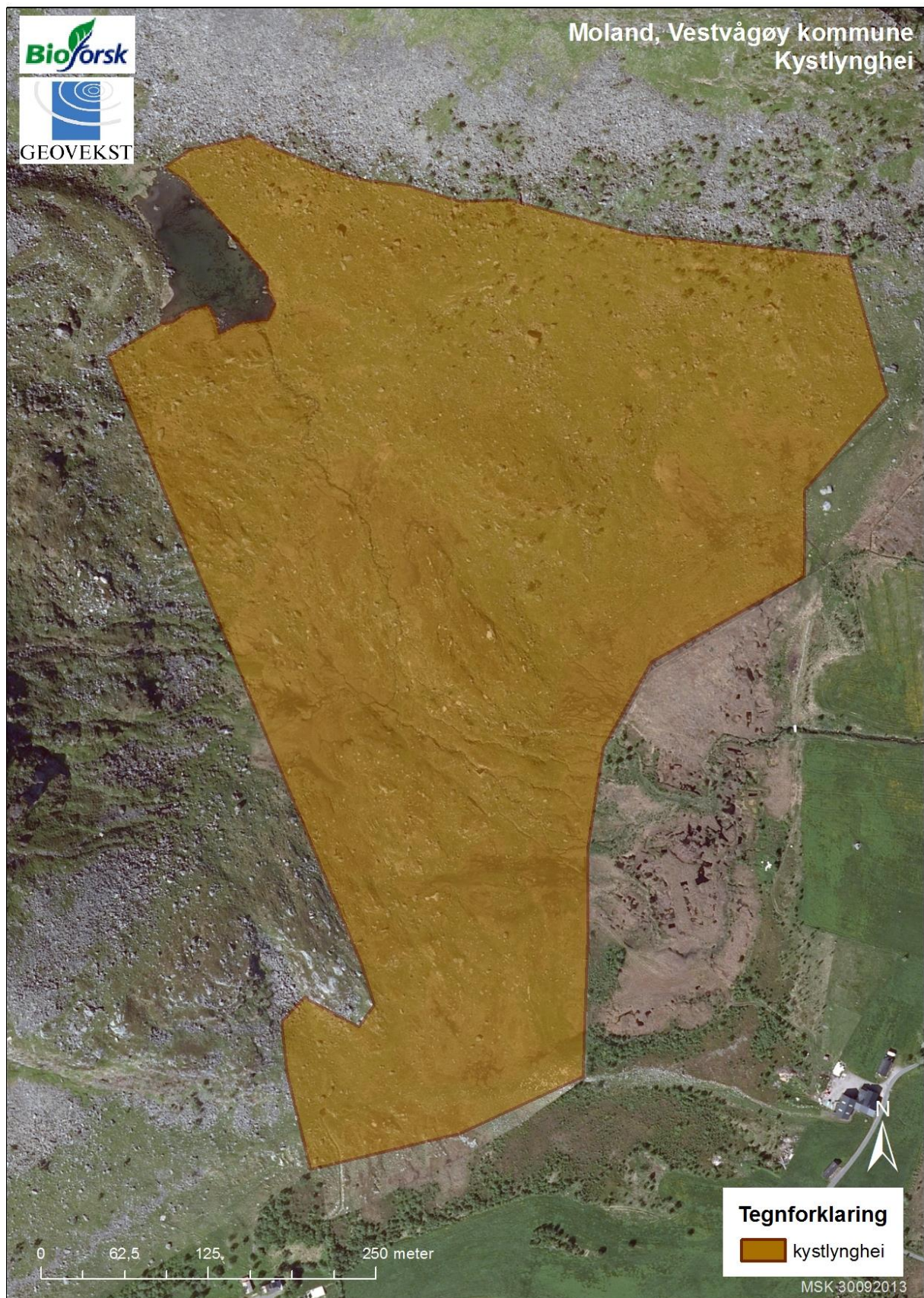
Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13, 2. utgave 2006 (oppdatert 2007).

Vedlegg

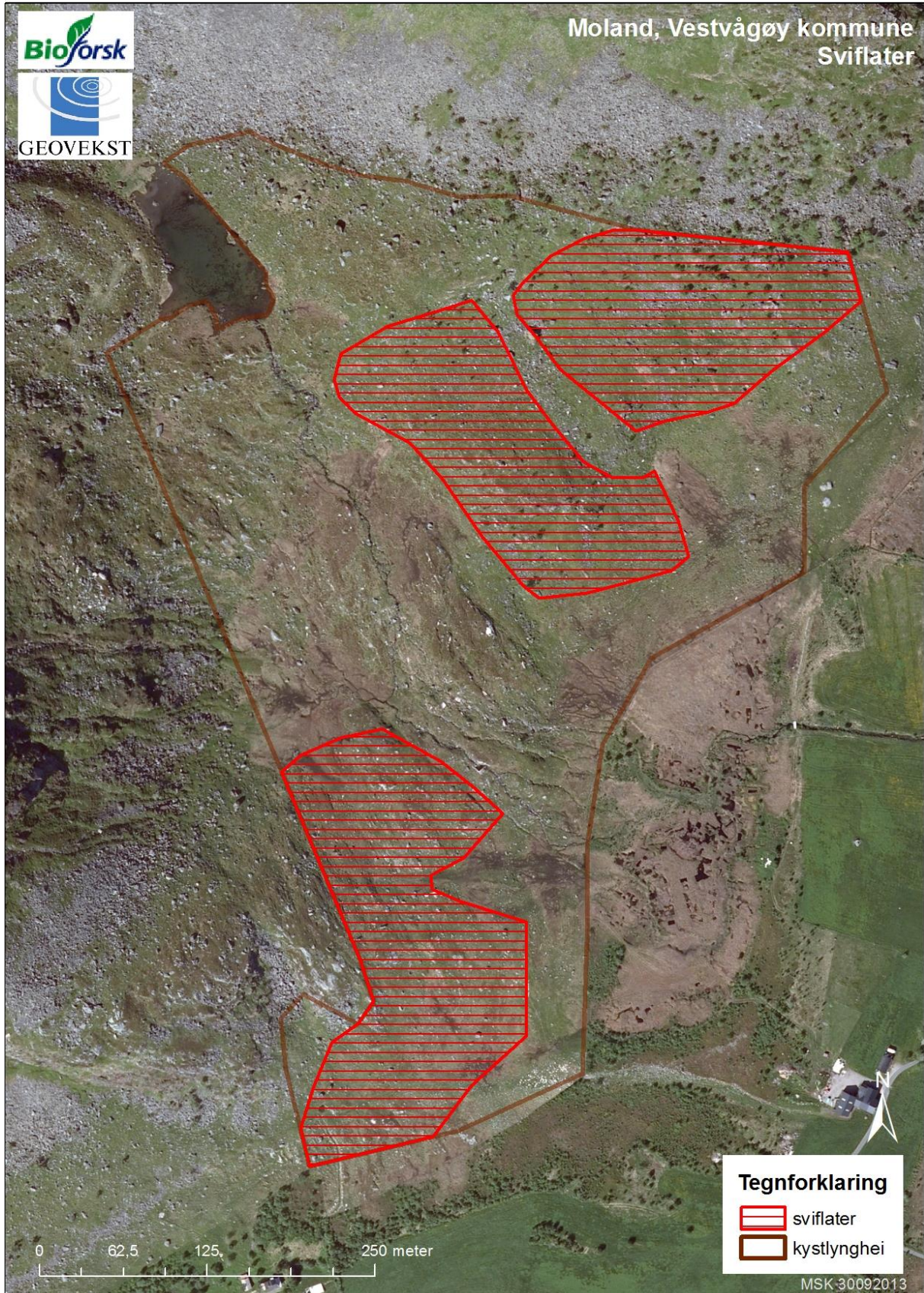
- VEDLEGG 1 - Kart/ortofoto
- VEDLEGG 2 - Bilder
- VEDLEGG 3 - Retningslinjer for sviing på Moland

VEDLEGG 1 – Kart/ortofoto

Figur 1. Oversikt over naturtypelokalitet på Moland.

Figur 2. Skjøtselsbehov på Moland. Hele område bør beites. Sviing skal skje innenfor de avgrensede sviflatene på 10-15 daa om gangen. Totalstørrelse på den sørligste sviflaten: 36,3 daa, den midterste er på 26,8 daa og den nordligste er 25,9 daa stor. For mer informasjon om sviing se retningslinjer i vedlegg 3.

VEDLEGG 2 - Bilder

Bilde 1. Oversikt over naturtypelokalitet på Moland mot nordøst. Foto: A. Bär

Bilde 2. Oversikt over naturtypelokalitet på Moland mot sørvest. Svifeltene vises i forgrunn. Det ble svidd innenfor den sørlige sviflaten vinteren 2012/13. Foto: A. Bär

Bilde 3. Røsslyng bestanden er god dekning i deler av naturtypelokaliteten på Moland. Foto: A. Bär

Bilde 4. Sviing ble gjennomført vinteren 2012/13. Noe av det tykke moselaget er igjen etter det første sviforsøket. Foto: A. Bär

VEDLEGG 3 - Retningslinjer for sviing

(etter SNO-retningslinjer, gjeldende fra 2011)

Før brenning

- Det er kommunen som er myndighet vedr. åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom «forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner». Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon for forbudet.
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Har en plan for hvordan brannen kan slukkes
- Planlegg godt hvor det skal brennes (se skjøtselskart med inntegnede sviflater)– en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Sviing i lynghei bør skje i mosaikk med flater på maks 10 dekar for å få best mulig variasjon. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 meter.
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (seint høst til tidlig vår fram til senest 15. april). Senere må man søke spesielt om tillatelse.
- Det bør vises særlig aktsomhet ved sviing på tynt jordsmonn av hensyn til fare for erosjon og skader på fjell.
- Busker av vanlige treslag på over en meter skal kappes og fjernes før eller etter sviing i områder som er viktig for beiting, biologisk mangfold eller friluftsliv. Dette gjelder også einerbusker. De spisse kvistene står ellers ofte igjen etter sviing og kan forårsake jurbetennelse hos dyr som går på beite i disse områdene.
- Ta hensyn til fugl. Brenning bør skje før hekketiden.
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner.

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lang skaft, snøskuffer etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke.
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Svidde felt bør sjekkes for uønsket oppslag av fremmede og problematiske arter og trær 2-4 år etter sviing; evt. oppslag ryddes.

Spesielle hensyn for Moland

Siden området ikke har blitt svidd før må man samle erfaring i de første årene og vurdere tilstanden av lyngheia:

- Hvordan fungerer sviing? Er det mulig å svi av større områder sammenhengende, eller må man brenne flekkvis pga. skrinne forhold, mosaikk av tørr-fuktige forhold, forekomsten av lyng osv.?
- Hvor fort regenererer røsslyng og annen vegetasjon etter sviingen?
- Hvor ofte bør man svi samme delflate? Dette er avhengig av røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Antatt syklus ligger mellom hvert 10. og 15. år.
- Etter første vellykkete forsøk kan det være nødvendig å svi samme område året etter pga. tykt moselag som oftest ikke blir fjernet med en gang. Tråkk fra beitedyr kan også hjelpe med å åpne opp gjenstående «moseputer»
- Avgrensede sviflater (se kart) kan inneholde en del myrpartier og bart berg som ikke kan/må svis.